

Europski sud za ljudska prava

Dalban v. Rumunjska

Predmet br. 28114/95

Presuda od 28. rujna 1999.

ČLANAK 10. EUROPSKE KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA - NERAZMJERNO OGRANIČAVANJE PRAVA SLOBODE IZRAŽAVANJA MISLI OD STRANE JAVNIH VLASTI

Činjenično stanje slučaja

Tužitelj Ionel Dalban je novinar koji je vodio tjednik *Cronica Romascana*. 23. rujna 1992. u navedenom je tjedniku objavio članak pod nazivom *Rumunjski IAS pronevjerio desetke milijuna*. U članku je iznio niz prijevara, navodno počinjenih od strane G.S.-a, direktora *Poljoprivrednog trgovačkog društva u državnom vlasništvu*, tzv. *Rumunjski FASTROM*. Pozivajući se na podatke *Odjela za suzbijanje pronevjera* i drugih stručnjaka, tužitelj u novinskom članku navodi da je G.S. pronevjerio robne zalihe u vrijednosti od 23 000 000 ROL. Nadalje, navodi da bi ove događaje mogao objasniti senator R.T., predstavnik države u Upravi *FASTROM*-a, koji je u to poduzeće svaki mjesec uplaćivao stotine tisuća lea. 6. siječnja 1993. tužitelj je u istom časopisu objavio članak u kojem stoji da je *Dacia estate car*, poduzeće u vlasništvu *FASTROM*-a, godinu i pol dana, svaki tjedan automobilom prevozila senatora R.T. na aerodrom *Bacau* i s njega.

G.S. i R.T. podigli su na temelju članka 206. *Kaznenog zakonika* protiv tužitelja tužbu zbog kaznenoga djela klevete. Ured državnoga odvjetnika utvrdio je da tužitelji navodi u novinskim člancima ne odgovaraju istini te je prvostupanjski sud, 24. lipnja 1994., proglasio tužitelja krivim. Tužitelj je kažnjen uvjetnom kaznom zatvora u trajanju od tri mjeseca te novčanom kaznom u iznosu 300 000 ROL, koju je morao, kao naknadu štete, isplatiti u korist R.T.-a i G.S.-a. Ujedno je prvostupanjski sud tužitelju zabranio i obavljanje profesionalne djelatnosti u neodređenoj trajanju.

Tužitelj je na presudu uložio žalbu, iznoseći kao dokaze dokumentaciju o nizu nezakonitih radnji u svezi s novčanim poslovanjem direktora G.S.-a. Ured državnoga odvjetnika nije našao osnova za pokretanje postupka protiv G.S.-a i R.T.-a, a Okružni je sud u Neamtu ocijenio neistinitim navode tužitelja, iako nije pregledao dokumentaciju predloženu od tužitelja u njegovu korist. Na osnovi tako utvrđenih činjenica drugostupanjski je sud većinom glasova (2 prema 1) djelomično preinačio prvostupanjsku presudu ukinuvši tužitelju samo zabranu obavljanja profesionalne djelatnosti zbog "*uzornoga vladanja tijekom postupka*". Sudac koji se nije suglasio s presudom, u izdvojenom je mišljenju istaknuo da interesi zajednice imaju prednost pred zaštitom "*ugleda*" osoba te da "*novinar ima pravo i dužnost ispitivati institucije vlasti i one koji ih vode te nadzirati rade li oni to na zadovoljavajući način, zaslužuju li vlast koja im je dodijeljena i zaslužuju li ugled koji uživaju...*" Unatoč presudi tužitelj je nastavio objavljivati podatke u svezi s pronevjerom navodno počinjenom od strane G.S.-a. Štoviše, tužitelj nije niti platio naknadu štete presudenu u korist G.S.-a. i R.T.-a.

Nakon intervencija rumunjskog *Parlamentarnog odbora za istraživanje zlouporaba* te nevladine organizacije *Demokratske lige pravde*, glavni je državni odvjetnik, 24. travnja 1998., zatražio od Vrhovnoga suda da razmotri slučaj. Presudom od 2. ožujka 1999. Vrhovni je sud oslobodio tužitelja od optužbe za klevetanje G.S.-a, smatrajući da je postupao u dobroj vjeri. U pogledu klevetanja R.T.-a, Vrhovni je sud odlučio obustaviti postupak jer je tužitelj u međuvremenu umro.

Međutim, 20. travnja 1995. tužitelj je podigao tužbu pred Europskom komisijom za ljudska prava. Tužbu je temeljio na povredi članka 6. §1. i 10. *Konvencije* tvrdeći da mu nije pruženo pravo na pravično suđenje te da je

povrijeđeno njegovo pravo izražavanja misli. Komisija je 9. rujna 1996. tužbu proglasila prihvatljivom. U svom izvješću Sudu od 22. siječnja 1998. Komisija je izrazila mišljenje da postoji povreda članka 10. *Konvencije* (jednoglasna odluka) te da nije nužno ispitati je li povrijeđen i članak 6. §1. (31 glas prema jednom glasu).

Iz obrazloženja presude

Tužitelj je zahtijevao od Suda da utvrdi povredu članka 10. *Konvencije* te da mu dosudi pravednu zadovoljštinu u iznosu od 250 000 000 lea za pretrpljenu materijalnu i nematerijalnu štetu. No, kako je tužitelj ubrzo zatim preminuo, Vlada je od Suda zatražila da tužbu odbaci, smatrajući da tužiteljeva udovica nema osobnoga interesa u vođenju postupka. U protivnom, Vlada je izjavila da je spremna ne osporavati povredu članka 10. *Konvencije* ako Sud odbaci tužbu budući da je Vrhovni sud svojom presudom od 2. ožujka 1999. ispravio počinjenu povredu.

Tužitelj smatra da je osuda za klevetu povrijedila njegovo pravo na slobodno izražavanje misli, zaštićeno člankom 10. *Konvencije*. (Par. 40.) Sud je utvrdio da je Vrhovni sud presudom od 2. ožujka 1999. ukinuo i prvostupanjsku i drugostupanjsku presudu na kojima je tužitelj temeljio tvrdnje o povredi članka 10. *Konvencije*. (Par. 41.) Vlada je istaknula da je Vrhovni sud oslobodio tužitelja optužbe G.S.-a, držeći da je tužitelj postupao u dobroj vjeri. To je, prema mišljenju Vlade, a u svezi s činjenicom da će tužiteljeva udovica vratiti sve troškove u građanskoj parnici, priznanje "navodne povrede *Konvencije*" te upućivanje na namirenje novčane naknade u skladu s domaćim pravnim sustavom. Vlada je ponovno zatražila od Suda da odbaci tužbu ističući da "žrtve" više nema. U pogledu presude temeljem optužbe senatora R.T.-a Vlada je istaknula da je Vrhovni sud ukinuo dvije sudske odluke pobijane od glavnoga državnoga odvjetnika "i, nakon novoga postupka, naložio državnom odvjetniku da obustavi postupak zbog tužiteljeve smrti". Vlada smatra da je time ispravljena povreda članka 10. *Konvencije*. (Par. 42.)

No, prema gledištu Suda "odluka ili mjera u korist tužitelja nije u načelu dostatna da ga liši položaja 'žrtve', sve dok javna vlast ne prizna svoju povredu *Konvencije*, bilo izričito bilo prešutno, te tužitelju ne pruži naknadu zbog te povrede". (Par. 44.) Dakle, ukidanje presude od strane Vrhovnoga suda poradi tužiteljeva

postupanja u dobroj vjeri te na osnovi službenih isprava u svezi s G.S.-om moglo bi se i shvatiti kao priznanje da je pravo na slobodu izražavanja bilo neopravdano ograničeno, no Sud smatra da u ovom slučaju Vrhovni sud nije predvidio odgovarajuću naknadu u skladu s dotadašnjim sudskim rješidbama. Pored toga, kako je Vrhovni sud u presudi od 2. ožujka 1999., a u svezi sa senatorom R.T.-om, zauzeo gledište da je tužitelj ispravno osuđen, jer je namjeravao prouzročiti štetu R.T.-u bez provjeravanja podataka prije objavljivanja članka, a odluka o prestanku vođenja postupka uslijedila je isključivo zbog smrti tužitelja, jasno je da to ne stvara nikakvo priznanje javne vlasti, niti izričito niti prešutno, da postoji povreda članka 10. (Par. 44.) Sud je, nadalje, zauzeo stajalište da tužiteljeva udovica može sudjelovati u postupku kao "žrtva" prema članku 34. *Konvencije*. (Par. 45.)

Ograničenje prava na slobodno izražavanje mišljenja, zaštićeno člankom 10. §1. *Konvencije*, od javnih je vlasti u konkretnom slučaju bilo pravno moguće, jer je u skladu s člankom 10. §2. *Konvencije* "propisano zakonom" i teži legitimnom cilju, "zaštiti ugleda ... drugih". Zato to ograničenje Sud, kao i Komisija, drži opravdanim. (Par. 46.) No, odlučujući je li ograničenje nužno u *demokratskom društvu*, Sud se pozvao na svoje uobičajeno tumačenje da to ovisi o okolnostima i pitanju zahtijevaju li one nužno primjenu baš takvoga zadiranja u slobodu izražavanja, je li ograničenje razmjerno legitimnom cilju zbog kojega se ograničava te jesu li razlozi koje je u konkretnom slučaju navela javna vlast relevantni i dostatni. Zadaća Suda nije da na sebe preuzme ulogu nacionalnih sudova, već da, u konkretnom slučaju, ispita poštovanje članka 10. *Konvencije*. (Par. 47.)

Sud je istaknuo da je sadržaj spomenutih novinskih članaka - upravljanje državnom imovinom te način na koji političari obavljaju svoje mandatne dužnosti - od javnoga interesa, a u ovome je slučaju osobito bitna činjenica za donošenje sudske odluke ostvarenje funkcije tiska u demokratskom društvu. Iako tisak ne smije prekoračiti određene granice - u konkretnom slučaju poštovanje prava i ugleda drugih te otkrivanje povjerljivih podataka, zadatak je tiska pružiti, uz poštovanje svojih obveza i odgovornosti, informacije o svim sferama od javnoga interesa. Sud je, međutim, priznao i da sloboda tiska može služiti kao utočište mnogim pretjerivanjima, a ponekad čak i otvorenim provokacijama. No, u slučajevima poput ovoga, granica ograničavanja od javnih vlasti definirana je interesima demokratskoga društva

u otvaranju mogućnosti tisku za obavljanje svoje legitimne uloge - *čuvara javnosti* u pružanju podataka javnoga značaja. Bilo bi potpuno neprihvatljivo da je novinarima uskraćeno izražavanje kritičkog mišljenja ako pritom ne dokažu istinu. (Par. 49.)

Sud je, kao i Komisija, primijetio da nema dokaza o potpunoj neistinitosti opisa događaja prikazanoga u novinskim člancima te da članci nisu objavljeni s ciljem klevetanja G.S.-a i senatora R.T.-a. Tužitelj nije pisao o privatnom životu R.T.-a, već o njegovu radu i držanju kao izabranoga predstavnika naroda. Način na koji je tužitelj izrazio svoje mišljenje o senatorovu postupanju te način na koji je članak iznio na vidjelo njegove dužnosti kao izabranoga predstavnika nacionalni sudovi ocijenili su protivnim stvarnosti i, slijedom toga, klevetom. U pogledu G.S.-a, nacionalni su sudovi smatrali da je neodaziv Ureda državnoga odvjetnika u dva navrata znak da su podaci sadržani u članku neistiniti. Sudovi su došli do tih zaključka bez ispitivanja dokaza predloženih od tužitelja. (Par. 50.)

Vlada nije pobijala zaključak Komisije da se "*uzevši u obzir dužnosti i odgovornosti stavljene u djelokrug poslova novinara koji se poslužio pravom sadržanim u članku 10. Konvencije, ... tužiteljeva osuda ne može smatrati 'neophodno potrebnom u demokratskom društvu'*". (Par. 51.)

Sud je, s obzirom na legitimni cilj kojem se težilo, odlučio da osuda tužitelja za kazneni prijestup i njegovo kažnjavanje kaznom zatvora predstavlja nerazmjerno ograničavanje slobode izražavanja misli kao novinara. (Par. 52.) U skladu sa svime navedenim došlo je do povrede članka 10. *Konvencije*. Uzimajući u obzir odluku donesenu na temelju razmatranja povrede članka 10. *Konvencije*, Sud, kao i Komisija, nije smatrao potrebnim ispitati slučaj na osnovi članka 6. §1. *Konvencije*.

Pravorijek

Na temelju navedenih razloga Sud je jednoglasno odlučio:

1. da tužiteljeva udovica može nastaviti postupak u ime tužitelja;
2. da tužiteljeva udovica može zauzeti mjesto *žrtve* prema članku 34. *Konvencije*;
3. da postoji povreda članka 10. *Konvencije*;

4. da u svezi s ovim slučajem nije potrebno ispitati navodnu povredu članka 6. §1. *Konvencije*;
5. da:
 - a) tužena je država obvezna platiti tužiteljevoj udovici, u roku od tri mjeseca, 20 000 (dvadeset tisuća) francuskih franaka u svrhu nematerijalne štete, u rumunjskim leima prema tečaju na dan izvršenja; i
 - b) na navedeni će iznos biti plative kamate od 3,47%, i to od isteka spomenutoga tromjesečnoga roka pa sve do isplate.

*Priredio: Dario Đerđa**

* Dario Đerđa, dipl. pravnik, mladi asistent Pravnog fakulteta u Rijeci